

Örgün Eğitimde Dramatizasyon

Doç. Dr. Cahit KAVCAR (*)

Bir Çin atasözü şöyledir :

«İşitirim, unuturum;
Görürüm, hatırlarım;
Yaparım, öğrenirim.»

Bu söz, eğitimde ve öğrenmede, işitmeden ve görmeden çok, yapmanın önemini çarpıcı bir biçimde vurgulamaktadır. Yaparak ve yaşayarak öğrenmenin etkili bir ifadesidir bu.

Bilindiği gibi eğitim ve öğretimde temel, duyu organlarını harekete geçirmek, elden geldince fazla duyu organını aktif hale getirmektir. Bu gerçekleşirse, yapılmakta olan eğitim ve öğretim, etkili, verimli, başarılı ve kalıcı olur.

Genel olarak öğrenmede beş duyunun etkisi ve payı şöyledir : Görme duyusu % 75, işitme duyusu % 13, dokunma duyusu % 6, koklama duyusu % 3, tat alma duyusu % 3. Bu tabloda kolayca anlaşılacağı gibi, eğitim ve öğretimde en büyük pay, görme duyusuna düşmektedir. Buna öteki duyu organlarının yanı sıra bir de yapma, yani beynin ve el-kol gibi beden organlarının da çalışması eklenirse, Çin atasözünün anlamı daha iyi anlaşılır. İşte burada dramatizasyon söz konusu olmaktadır.

Dramatizasyon Nedir?

«Drama» sözcüğünün kökenine inerek, «yapmak, uğraşmak» anlamına geldiğini görürüz. Bugün «drama», daha çok, «oyun, tiyatro sanatı» anlamında kullanılmaktadır. Drama, insanın yaşamı boyunca süren eylemdir ve insanın kafaca sağlığına bağlıdır. Kısacası drama, yaşama sanatı, dramatizasyon ise oyunlaştırma, yaşanır hale getirir.

(*) Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi,

Oyunların, çocuğun toplumsallaşmasında önemli rolü olduğunu biliyoruz. Bazı çocuk oyunları, dramatik nitelik taşır. Bunların çoğu, kişileştirmelere ve hareketin taklidine dayanır.

Eğitimde dramatik yaşantılar, olay, duygu ve durumların öğrenciler tarafından oyunlaştırılmasıyla edinilen yaşantılardır. Bu yaşantılar, yaşamdaki gerçeklerin bireylerce temsil edilen modelleri yardımıyla edinilir. Dramatik etkinliklerle yaşantı edinmede, mimikler, jestler, vücut hareketleri ve sesler iletişim aracı olarak kullanılır.

Türkiye'de dramatisasyon, özellikle anaokullarında büyük ölçüde uygulanmaktadır. Yaratıcı yetinin ve sözlü anlatımın geliştirilmesi için, anaokulu programlarında belli konular ve yararlı çalışmalar yer alıyor. Bunlar öykü anlatma, grup konuşması ve dramatik oyunlardır. Anadili öğreniminde en etkili yolların başında dramatik oyunlar gelir. Dramatik oyun, sembolik bir oyun türüdür. Çocuklar arası iletişim ve etkileşimi sağlar. Bu oyun türünde daha önceden yazılmış hazır bir metin yoktur. Çocuklar, çeşitli roller alırlar ve bu rolleri dile getirirler. Burada, karşılaşılan yeni durumlara uyum, doğaçlama ve yaratıcılık söz konusudur. Dramatik oyunda çocuklar, yetişkin rolü yaparak gelecekteki rollerini tanırlar. Bu arada kendi duygularını kontrol etmesini öğrendikleri gibi, kaygılarını, sorunlarını da dile getirme fırsatı bulurlar. Bu tür oyunlar, çocuğun insan ilişkilerini olumlu yönde geliştirirken, onlara problem çözme yeteneği de kazandırır. Böylece, sağlıklı bir toplumsallaşma gerçekleşir.

Dramatisasyon çalışmalarında öğretmenin zamanı iyi planlaması ve oyun konusu hakkında öğrencilerin ön bilgiler edinmelerini sağlaması yararlı olur. Bu yapılırsa, çalışmalardan daha çok verim alınır. Şunu önemle belirtmek gerekir ki anaokulunda büyük ölçüde, ilkokulda ise bir ölçüde geçerli olan dramatisasyon, daha sonraki Türk eğitim basamaklarında hemen hiç yer almamaktadır.

Oyunlaştırma yani dramatisasyon, bir duygu ve düşüncenin hareket, mimik, ses ve sözle anlatılmasıdır. Anlama ve anlatma yeteneklerini, kişiliği geliştirir. Eğitim ve öğretimin daha etkili, daha canlı ve daha kalıcı olmasını sağlar. Çocukların küçük yaşlardan başlayarak, bir satıcıyı, bir hayvanı taklit etmek, bir insanın gülünç bir hareketini canlandırmak şeklinde

yaptıkları oyunlaştırma etkinliklerinden, örgün eğitimin bütün derslerinde yararlanılabilir.

Oyunlaştırma, her şeyden önce çocuklara neşe veren ve öğrencinin ilgisini çeken bir etkinliktir. Kelimeleri doğru söylemeye, sözü duygu ve düşünceye göre tonlandırmaya, topluluk karşısında konuşmaya, heyecanları kontrol etmeye, vücudu ve yüzü, sözün anlamına göre hareketlendirmeye alıştıır.

Eğitim ve öğretimde dramatizasyon iki yolla yapılır:

1. Herhangi bir oyun yani piyes metnine bağlı olmadan, öğrencinin okuduğu, gördüğü ya da dinlediği şeylerden anladığını hareket ve sesle anlatmak, bir çeşit yorumlamaktır. Bu çeşit oyunlaştırma etkinliklerine derslerde başvurulabilir. Özellikle Türkçe derslerinde bu yöntem, her zaman kullanılabilir. Çünkü bu bir anlatım yoludur. Hem de en etkili anlatım yolu. Güzel sanatların hemen hemen bütün dallarını üzerinde toplayan ve bir olayı yaşatan tiyatronun büyük gücü de buradan gelmiyor mu? Örneğin okuma parçaları dramatize edilerek okunup yorumlanabilir Öğrenciden, kendisini çeşitli varlıkların ve kişilerin yerine koyması, onları canlandırması istenebilir ve böylece konular somutlaşır.

2. Oyunlaştırmanın ikinci türü, bir oyun metninin canlandırılmasıdır. Ancak bu, sınıf ve okul müsamereleri hazırlamak için yılda birkaç kere uygulanabilir ve çok az sayıda öğrencinin aktif olmasını sağlar. Yeri gelmişken belirtelim ki burada dramatizasyonla amaçlanan tiyatro sanatı değildir.

Oyun ve Önemi

Fransa'nın resmi dergisi olan «France Information»un Ocak-Şubat 1979 sayısında, çocuk oyunları ve oyuncaklarının önemi konusundaki ilgi çekici bir yazının başlığı şu: İnsan Oynadıkça Gerçekten İnsan Olur. Bu başlık, gerçekten önemlidir ve oyunun işlevini belirtmesi bakımından uyarıcıdır.

Psikologlar, özellikle okulöncesi dönemde, eğitimin büyük bir kısmının taklitle gerçekleştiğini belirtiyorlar. Bu, yalnızca açıklamaya ve bilgi vermeye dayanan eğitime ters düşen ilginç bir süreçtir.

Oyun, çocuğun hemen hemen her şeyidir ve bütün gününü doldurur. Çocuk kız ise bebeklerin annesi olur, onları soyar,

giydirir, yatırır, kaldırır, yedirir, içirir, sever, yerine göre azarlar ve her birine öğütler verir. Çocuk erkek ise, asker olur, polis olur, isteklerini yerine getirmeyen davranışlara karşı çıkar, hareketleriyle düşmanın üzerine saldırıyormuş gibi yapar. Bazen şoför olur, araba sesleri çıkarır, arabayı tamir eder. Bazen de bir değnek bulur, ata biniyormuş gibi üstüne biner, atlı olur ve çeşitli sesler çıkarır...

Çocuğun yaşamında: a) Kişisel oyun, b) Tasarıma dayalı oyun olmak üzere iki türlü oyun vardır. Kişisel oyunda çocuk, hareket ve kişileştirme yoluyla tüm benliğini kullanır. Bu oyunda müzik, dans, çocuğun bir yaşantısı ya da bir şeyi taklidi vardır. İşte bu oyun türü, eğitimde etkili bir yol olarak kullanılmaktadır. Tasarıma dayalı oyunda ise çocuk, daha çok zihnini kullanır, eline aldığı nesne ile yoğun bir tasarım süreci içine girer.

Çocuklardaki oyun güdüsü, onlar büyüdükçe yok mu oluyor? Elbette ki hayır. Bu güdüyü bastırabilir ya da tatmin için fırsat yaratabiliriz. Onda oyun güdüsü her zaman vardır. Olsa olsa biçim değiştirir. İşte önemli olan, bu güdüyü olumlu yönde kullanmak ve değerlendirmektir.

Oyunların, çocuğun ve gencin toplumsallaşmasında önemli bir yeri olduğu gerçek. Oyun pedagojisi alanı, kol etkinliklerinde ve birçok derste uygulanabilecek pedagojik oyunların geliştirilmesi ve yöntemlerinin saptanmasıyla uğraşan yeni bir alandır. Oyun ortamı içinde çeşitli rolleri üstlenen, deneyen ve yaşayan bir öğrenci, hem beden, duygu ve zihin gelişimi bakımından sağlıklı bir ortam bulacak, hem de yaşantı zenginliğine ulaşacaktır. Ve de yaratıcılık bakımından gelişecektir.

Yaratıcı kişi, ezberci ve kılışlaşmış düşünme biçimlerinden kurtulmuş, bilinenleri tekrar etmekle yetinmeyen kişi demektir. Yaratıcı kişi çok yönlü düşünür, disiplinler arası ve önyargılardan uzak düşünmeyi ilke edinir, sentezlere varabilir, yeni düşünceler ve yeni ürünler ortaya koyabilir. Sadece bilinenle yetinmez, sorunlara değişik, özgün ve bağımsız çözümler getirmeye çalışır. Yaratıcı kişiliğin geliştirilmesi yolunda en uygun alan, sanatla ilgili dersler ve etkinliklerdir. İşte dramatizasyon, bu tür etkinliklerin başında gelir.

Bir Öğretim Yöntemi Olarak Dramatizasyon

Dramatizasyona eğitim ve öğretimde rol oynama yöntemi de denir ve bu, etkili bir öğretim yöntemidir. Bu yöntemde bir duygu, düşünce, durum, sorun ya da olay, bir grup önünde canlandırılır yani dramatize edilir. Grubun üyeleri, yalnızca dinlemek ya da tartışmak yerine, olayın nasıl oluştuğunu canlandırırlar, izlerler ve konunun ayrıntısına inerler.

Bu yöntem, eğitim ve öğretimde özel bir değere sahiptir. Çünkü bunda öğrenciler, başka bir kimliğe bürünür, başkalarının nasıl hissettiğini, nasıl düşündüğünü ve nasıl davrandığını anlama olanakını elde ederler. Örneğin bir iş veya pazarlık görüşmesinin dramatizasyon yoluyla canlandırılması, öğrencinin ileride karşılaşacağı sorunlar hakkında önceden haberdar olmasını sağlayacak ve öğrenci, beklenmedik durumlarla da karşılaşabileceği konusunda uyarılacaktır.

Psikolojik terapide psikodrama, okulda ya da mesleki rehberlikte, şosyodrama olarak kullanılan bu yöntemde dramatizasyon ve rol yapma temel ilkedir. Bu uygulamada yalnızca sorunun çözümü değil, aynı zamanda katılanların insan doğasını anlamalarına, insan davranışlarını değerlendirmelerine ve insan ilişkilerindeki sorunları kavramalarına yardımcı olunur. Bu yöntemde öğrenciler, bir tepki ile karşılaşmaksızın ve herhangi bir biçimde cezalandırılma tehlikesi olmaksızın bir başkası gibi düşünür, duyar ve davranış gösterirler. Daha önemlisi, özel sorunlarını rahatça ve içtenlikle tartışabilirler.

Dramatizasyonun Yararları

Dramatik etkinliklerin eğitim - öğretim bakımından önemi ve yararlarını, maddeler halinde şöyle sıralayabiliriz:

1. Fazla duyu organını harekete geçirdiği için öğrenciyi aktifleştirir, eğitim-öğretimin daha etkili ve kalıcı olmasını sağlar.

2. Öğrencilerin kendilerini ve başkalarını daha iyi tanımalarına fırsat verir.

3. Zaman ve mesafe yönünden ulaşılamayan olay ve durumların yaşanır hale getirilmesini, incelenmesini sağlar.

4. Karmaşık ve öğrenci tarafından anlaşılması güç olayları, anlaşılır hale getirir.

5. Öğrencilerin yaratıcı güçleri, kendilerine güveni artır ve kişilik gelişimleri hızlanır.
6. Utangaç ve içe dönük öğrencilerin bile kendilerini ifade etmelerine olanak sağlar.
7. Ekip çalışması nedeniyle öğrenciye sorumluluk alma ve birlikte çalışma alışkanlığı kazandırır. Böylece sevinçte ve tada ortaklık gerçekleşir.
8. Öğrencide kendini başkasının yerine koyabilme, dayanışma ve hoşgörü duygularını geliştirir.
9. Öğrencinin bireysel ve sosyal beceriler bakımından daha iyi yetişmesini, başkalarıyla rahat ve sağlıklı ilişkiler kurmasını, toplumsallaşmasını sağlar.
10. Soyut olay ve durumları somutlaştırır, onların kavranmasını kolaylaştırır.
11. Öğrencilerin dikkat, konuşma, dinleme, anlatım, algılama ve yorumlama gibi iletişim yeteneklerini geliştirir. Böylece anadilini daha iyi öğrenmede yardımcı olur, sözcük dağarcığını zenginleştirir, etkili konuşmayı hızlandırır.
12. Öğrenciler güdülenirler. Onlara, durumu yalnızca kavrama yerine sezme ve hissetme olanağı verilir.
13. İleride yüzyüze gelecekleri gerçek durumlar için daha iyi hazırlanırlar.
14. Öğrencilerin daha düzenli, disiplinli ve uyumlu yetişmesi, bu arada iç disiplin kurmaları gerçekleşir

Nasıl Uygulanır?

Dramatizasyon, örgün eğitimin özellikle ilk ve ortaöğretim basamaklarında, etkili bir öğretim yöntemi olarak her ders-te kullanılabilir. Elbette derslerin yapısı ve özellikleri değişik olduğu için, bu yöntemin uygulanışında da derslere göre farklılıklar olacaktır.

Bu yöntem her bakımdan en uygun derslerin başında Türkçe ve edebiyat gelir. Bu derslerde metinler, olay ve durumlar, metindeki kişiler canlandırılabilir, öğrenciler değişik kimliklere bürünebilir. Böylece kendinde başkasını yaşama olayı ve yaşantı zenginliği gerçekleşir. Özellikle konuşmalı parçalar bu iş için daha da elverişlidir. Öğrenci, parçaya göre bazen başka

bir insan, bazen herhangi bir hayvan, bazen de başka bir varlık olur, onu yansıtır. Bu arada bir öyküyü oynama, canlandırma önemlidir. Çünkü öğrenci bir öyküyü yalnızca dinlemekle değil, onu canlandırdığı zaman daha iyi özümser.

Yine herhangi bir küçük parça veya bir metnin bir paragrafı, önce öğretmen tarafından okunur. Aynı parçayı daha sonra birkaç öğrenci okur. Öğretmen parçaya uygun anahtar sorular sorar. Örneğin ne yapmış? Kaç yaşında? Nereli? Boyu ve beden özellikleri?... gibi. Öğrenciler, bu sorulara cevap verir ve böylece kendilerine bir güven, cesaret gelir. Artık öğrenci topluluk içinde söz almaktan çekinmez. Yavaş yavaş, doğru, düzgün ve etkili konuşma becerisini kazanır. Verilen cevaplar sonunda toparlanır. Bu, hem okuduğunu anlama, hem de sözlü anlatım çalışmasıdır. İşte burada, öğretmenin iyi bir grup lideri olması ve çalışmaları iyi yönetmesi gerekir. Aynı şey öteki paragraflar için de yapılır. Sonda ise tüm metin özetlenir, değerlendirilir.

Öğrencilerin bildikleri bir öykünün yine kendileri tarafından canlandırılması veya o anda oluşturulan bir öykünün dramatize edilmesi, onları o an içinde buldukları ortamdan alıp götürür. Böylece yaratıcılık yolları da alabildiğine açılır. Üstelik bu tür dramatizasyonda sahne dekorlarına, kostümlere hiç gerek yoktur.

Başka bir kimliğe bürünen ve kendisini başkasının yerine koyabilen bir insan, her şeyden önce insan kişiliğine saygı duyar ve hoşgörülü olur. Bütün insanların aynı özellikleri taşımadıkları gerçeğini anlar. Böylece insana ve çeşitli insan kişiliklerine saygı duymayı öğrenir. Bu ise, gerçek demokrasinin ve demokratik düzenin temeli demektir. İşte bu temel kuruldu mu, demokrasi tam anlamıyla yerleşir ve kökleşir. Ulusça en büyük özlemlerimizden biri de bu değil mi?

Yine öğrencilere çeşitli gözlemler yaptırılır, bunlar anlatılır. Bu arada büyük yazarların gözlem örnekleri okunur, incelenir. Böylece öğrenciler, gözlem yapma, ayrıntıları yakalama, yaratıcılık ve anadilini kullanma bakımlarından gelişir.

Tarih dersinde de öğrencilerin belli kişileri, olayları ve konuları canlandırması, dramatize etmesi mümkündür. Böylece konular somutlaşır ve çok daha iyi öğrenilir. Aynı durum, coğrafya dersi için de yapılabilir. Öğrenci bir dağ olur, bir kent,

irmek, bir bitki ve ürün... olur, kendi özelliklerini anlatır. Grup çalışmaları şeklinde yürütülecek ve öğrenciyi araştırma yapmaya da yöneltecek olan bu tür dersler, hem grup üyeleri, hem de izleyen öteki öğrenciler açısından yararlı olur. Gerek etkili ve kalıcı öğrenme, gerekse öğrenci gelişimi ve yaratıcılık bakımından böyle çalışmalar büyük yarar sağlar. Böylece, renkli tablolar çıkar ortaya.

Dramatizasyon yöntemi matematik dersinde de rahatça uygulanabilir. Örneğin, başarılı ilkökul öğretmenleri, ikinci sınıfta «eldeli çıkarma» konusunu işlerken çocuklara dramatizasyon yaptırabilmekte, küçük sayıdan büyük sayının niçin çıkamayacağını somutlaştırarak göstermekte ve o zaman, «Komşuya gider» diyerek işlemin nasıl yapılacağını kolayca, yaşatarak ve unutulmayacak şekilde anlatabilmektedir. Aynı durum, konuların ve soruların özelliklerine göre problem çözmeye ve başka derslerde de uygulanabilir.

Önemli olan, öğrenciyi pasif bir dinleyici durumundan kurtarabilmek, onu bedeni ve duyu organları ile harekete geçirebilmek, konuları canlandırarak yaşanır hale getirebilmektir. Sınıfta dramatizasyon için, herkesin görebileceği, işitebileceği ve katılabileceği bir düzen oluşturulması gerekir. Sözelimi yarım daire şeklinde oturmuş biçimi bu düzeni sağlayabilir. Ama kalabalık sınıflarda bu oturmuş düzenini kurmak zor olur. Öğretmen bu konuda yeterliyse çeşitli yolları dener.

Sözün kıyası, özellikle Türkçe ve sözlü anlatım derslerinde yapılacak dramatizasyon çalışmaları ile öğrenci önce: Ben kimim? Neredeyim? Ne yapıyorum? Çevremde neler, kimler ve ne tür insanlar var?... gibi temel sorularla yola çıkacak, giderek kendisini, çevresini, arkadaşlarını ve başka insanları daha iyi tanıyıp tanıtır hale gelecektir. Böylece etkili anlatım, değişik kimliklere bürünme, ekip çalışması ve grup uyumu, duyu ve beden organlarını çalıştırma, başkalarıyla ilişkiler ve kişilik gelişimi bakımlarından büyük bir canlılık gerçekleşecek, öğrenci topluluk içinde rahatça konuşabilecek, bütün bunların yararı öteki derslerde de kendini gösterecektir. Bu arada öğrenci, yorum ve hayal gücünü kullanma, yaratıcılık bakımından gelişecektir. Yeter ki çalışmalar düzenli ve sistemli bir biçimde yürütülebilsin.

Sonuç

Öteden beri hep yakını dururuz: Kuru bilgiye, aktarmaya ve ezbere dayalı dersler yararsız diye. Yararsızdır, çünkü bu yöntem yalnızca işitme duyusuna hitabeder ve onun da öğrenmedeki payı ancak % 13'tür. Öyle ise eğitim-öğretimde esas olan, elden geldiğince fazla duyu organını harekete geçirmek, onları aktif hale getirmektir. Hele dersler ve konular bir yaşantı haline getirilirse, silinmez bir biçimde algılanır, özümser. İşte bunu da en etkili bir şekilde gerçekleştiren öğretim yöntemi dramatizasyondur. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde bu yönteme çok önem verilmektedir. Kısacası dramatizasyon, baktırarak değil, yaptırarak eğitim demektir. Bu yönüyle Türk örgün eğitim sistemi için de büyük önem ve değer taşımaktadır.

Ancak bu arada önemli bir noktayı da belirtelim. «Bir okul, ancak içindeki öğretmen kadar iyidir» sözü hiç gözden uzak tutulmamalıdır. Çünkü her şeyde olduğu gibi, dramatizasyonda da verim ve başarılı uygulama için ön koşul, öğretmenin yapıcı, yaratıcı, becerili ve iyi bir lider olmasıdır. Yoksa, beklenen verim alınmaz. Bundan dolayı, öğretmen adaylarının iyi seçilmesi, öğretmenin çok iyi yetiştirilmesi gerekir. Sözün kısası, öğretmenin hem hizmet öncesi iyi yetiştirilmesi, hem de hizmet içi eğitimi, her konuda olduğu gibi, dramatizasyon konusunda da büyük önem taşımaktadır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- And, Metin, **Çocuk Oyunlarının Kültürümüzdeki Yeri**, Ulusal Kültür, 1979, Sayı 4
- Bolton, Gavin, **Drama and Theatre in Education : a survey**, Drama and Theatre in Education, Ed. by Nigel Dodd and Winifred Hickson, Heinemann Educational Books, London 1971, s. 7 17.
- Department of Education and Science, **Drama, Education Survey 2**, London 1967.
- Göğüş, Beşir, **Temeleğitim Okulları Türkçe Öğretmen Kılavuzu**, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1982.
- Hodgson, John, **Improvisation and Literature**, Drama and Theatre in Education, London 1971. s 17-41
- Kavcar, Cahit, **Edebiyat ve Eğitim** A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi yayını, Ankara 1982.
- Kültür Bakanlığı, **Ulusal Kültür**, 1979, Sayı 4.

Maley, Alan - Duff, Alan, **Drama Techniques in Language Learning**, Cambridge University Press, 1980.

Millî Eğitim Bakanlığı, **Dramatik Etkinlikler**, Mektupla Öğretim Merkezi yayını, Ankara 1975.

—————, **Türkiye'de Güzel Sanatlar Eğitimi (Çalışma Grubu Raporu)**, Millî Eğitim Yüksek Danışma Kurulu Başkanlığı, Ankara 1982.

—————, **Türkiye'de Güzel Sanatlar Eğitiminin Geliştirilmesine Yönelik Öneriler (Çalışma Grubu Raporu)**. Millî Eğitim Yüksek Danışma Kurulu Başkanlığı, Ankara 1983.

Özyürek, Leyla, **Öğretim İlke ve Yöntemleri**, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi yayını, Ankara 1983, s. 49-51.

Samurçay, Neriman, **Çocuk Psikolojisi Açısından Tiyatro Araştırmaları Dergisi**, 1976, Sayı 7.

San, İnci, **Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık**, Türkiye İş Bankası yayını, Ankara 1977.

—————, **Sanat Yoluyla Eğitim**, Öğretmen Dünyası dergisi, 1985 Sayı 61.

EĞİTİM ve BİLİM, Türk eğitimine katkıda bulunmayı amaç edinmiş bir dergidir. Okuyunuz. Okutunuz.
